

**NEFORMALIOJO MOKYMO
PROGRAMA PROFESINIŲ
STANDARTŲ RENGĖJAMS**

Vilnius, 2013

***Parengta Europos Sąjungos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis,
įgyvendinant projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-001 „Kvalifikacijų formavimas ir
modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“***

PROGRAMOS ATSIKIDIMO PRIELAIIDOS

Pagrindinis projekto „Kvalifikacijų formavimas ir modulio profesinio mokymo sistemos kūrimas“ veiklos 1.1.1. „Kvalifikacijų formavimas“ tikslas – kurti naujoviškus, švietimo ir ūkio poreikius atliepiančius profesinius standartus.

Poveiklės 1.1.1.2. „Profesinių standartų rengėjų mokymai“ skirta parengti profesinių standartų rengėjus pagal šią specialiai parengtą neformaliojo mokymo programą. Mokymo programos tikslas – paruošti ekspertus, gebančius tinkamai parengti profesinius standartus. Profesiniai standartai bus rengiami pagal atnaujintą ir viename sektoriuje išbandytą profesinių standartų rengimo metodiką.

Mokymu metu mokytojai, profesinio mokymo specialistai ir ekspertai bus supažindinti su profesinių standartų rengimo metodika, profesinio standarto struktūra, tyrimo vykdymu, kvalifikacijos sudarymo principais, jos skaidymu į kompetencijas, jų grupavimu į kvalifikacijų vienetus ir t.t. Mokymo programa apima teorinį bei praktinį profesinių standartų rengėjų mokymą.

TIKSLINĖ GRUPĖ

Tikslinę programos grupę sudaro mokytojai, profesinio mokymo specialistai ir ekspertai atrinkti vykdant viešuosius pirkimus.

PROGRAMOS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Mokymo programos tikslas – parengti 100 ekspertų, gebančius parengti profesinius standartus, atlikti tyrimus, analizuoti ir apibendrinti tyrimų duomenis, vadovaujantis *Profesinio standarto rengimo metodika, atnaujinta 2012 m.*

Uždaviniai:

1. Suteikti žinias apie profesinių standartų paskirtį ir taikymo sritis.
2. Suteikti žinių ir praktinių gebėjimų atlikti profesinės veiklos tyrimus, skirtus rengiamo Profesinio standarto duomenų surinkimui.
3. Suteikti žinias ir gebėjimus reikalingus kvalifikacijų modulių ir kvalifikacijų sudarymui bei kvalifikacijų aprašų parengimui.

KĄ MOKĖS BAIGĘ PROGRAMĄ (KOKIAS ĮGIS KOMPETENCIJAS):

1. Atlikti sektoriaus (tyrimo lauko) analizę: identifikuoti sektoriaus apimtį ir struktūrą, sektoriui būdingų profesijų ir profesinių veiklas, tikslinti sektoriui būdingų profesinių veiklų sąrašą, identifikuoti veiklos sritims būdingas profesines veiklas ir nustatyti jų tyrimo etapus.
2. Atlikti kvalifikacijų tyrimą ūkio sektoriuose. Gebėti naudotis įvairiais tyrimo metodais – interviu, dokumentų analize, inovacijų ir prognozių analize, veiklos analize.
3. Atlikti veiklos proceso tyrimą ir funkcinės analizės būdu nustatyti profesinės veiklos uždavinius ir jiems atlikti reikalingas kompetencijas. Atrinkti tyrime dalyvaujančias įmones, atrinkti funkciniai analizei reikalingus apklausti darbuotojus, parengti veiklos funkcinės analizės interviu klausimynus, atlikti darbo vietos analizę. Apdoroti interviu būdu atliktos veiklos funkcinės analizės duomenis ir juos apibendrinti. Gebėti naudotis tyrimo metodais – veiklos atlikimo stebėjimu, interviu apklausiant veiklų atlikėją darbo vietoje, fokusuotų grupių apklausa.
4. Mokėti sudaryti kvalifikacijų modulius ir jų pagrindu kvalifikacijas ir parengti kvalifikacijos aprašus.
5. Priskirti kvalifikacijas sektoriams, identifikuoti tarpsektorines kvalifikacijas.
6. Priskirti kvalifikacijas LTKS ir EKS lygmenims.
7. Koduoti kvalifikacijas.

PROGRAMA

Programą sudaro 3 moduliai:

1 modulis „Įvadinė dalis“ (ji gali būti dėstoma kaip atskiras modulis arba integruojama į du likusius programos modulius prailginat šių modulių trukmę);

2 modulis „Tyrimų vykdymas“;

3 modulis „Standarto rengimo“.

Programos apimtis: programos trukmė – 40 ak. val. bendra mokymų trukmė – 5 d. d. Mokymai bus organizuojami 2 etapais – 2 ir 3 dienos. Bus organizuoti 2 lygio mokymai, kuriuos ves samdyti ekspertai, rengę mokymo programą ir dalyvavę Profesinių standartų rengimo metodikos atnaujinime, jiems padės KPMPC darbuotojai.

Mokymų forma: auditorinis mokymas (paskaitos), savarankiškas darbas (susipažinimas su dokumentais, susijusiais su standartų kūrimu, metodika, praktinių užduočių,

susijusių su profesinių standartų rengimu, fokusuotų diskusijų grupių duomenų analizės savarankiškas atlikimas), praktinis darbas – profesinių standartų rengimas (remiantis tyrimo duomenimis išskiriamos kvalifikacijos, atrenkamos pagrindinės sektoriaus kvalifikacijos, skaidomos į kompetencijas, formuojami kvalifikacijų vienetai, priskiriamas LTKS ir EKS lygis, informacija dedama į profesinio standarto formą ir kt.).

Mokymo trukmė, grupės dydis: 5 dienos (kiekvienai grupei po 5 dienas, iš viso 15 dienų). Mokymai vyks 3 grupėms po 33-34 asmenis, suskirstant juos į mažus pogrupius.

AUDITORINIO MOKYMO PLANAS

Eil. Nr.	Modulių pavadinimas	Skiriama auditorinių valandų			Atsiskaitymo forma
		Iš viso	teorijai	praktikai	
1.	Įvadinė dalis	4	4	0	Testas
2.	Tyrimų vykdymas	16	6	10	Testas + praktinė užduotis
3.	Profesinio standarto rengimas	20	6	14	Testas + Praktinė užduotis
	Iš viso	40	16	24	

DETALUS PROGRAMOS APRAŠAS

1 MODULIS „ĮVADINĖ DALIS“

2010 m. patvirtinti *Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašai, Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimas su Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sandara*, sektorinių-profesinių komitetų sukūrimas bei nacionalinių modulinį profesinio mokymo programų kūrimo projekto įgyvendinimas sukūrė naujas institucines, teisines, metodologines aplinkybes, reikalaujančias gana reikšmingai pakoreguoti 2008 m. parengtą „Nacionalinio profesinio standarto metodiką“. Vykdamas Europos Socialinio fondo finansuotą projektą „Lietuvos kvalifikacijų sistemos sukūrimas“, 2008 m. buvo parengta „Nacionalinio profesinio standarto metodika“, kurioje buvo pateiktos gairės ir rekomendacijos profesinės veiklos tyrimams ir profesinių standartų sudarymui. 2012 m. vykdamas ESF projektą „Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“, yra parengta **Profesinio**

standarto rengimo metodika. Profesinis standartas – vienas iš kvalifikacijų sistemos formavimo instrumentų. Standartas rengiamas konkrečiam ūkio sektoriui, kuris apibrėžiamas remiantis Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriumi. Jame aprašomos svarbiausios to sektoriaus kvalifikacijos. Kvalifikacijų sistema bus formuojama taip, kad būtų lanksti ir laiku atnaujinama, atitiktų kintančius poreikius. Sistema turėtų užtikrinti galimybę derinti skirtingomis sąlygomis įgytus mokymosi rezultatus ir skatinti besimokančiuosius judėti į priekį, pakartotinai nesimokant tų pačių dalykų. Lietuvoje kvalifikacija suprantama kaip įstatymų ir poįstatyminių aktų nustatyta tvarka pripažintas mokėjimas ir teisė užsiimti tam tikra profesine veikla. Kvalifikacijų lygiai apibrėžiami pagal 3 veiklos kriterijus: veiklos sudėtingumą, asmens savarankiškumą, veiklos kintamumą. *Lietuvos kvalifikacijų sandaroje (LTKS)* – Lietuvoje nustatytų kvalifikacijų, grindžiamų asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis, lygių sistemoje yra įteisintos aštuonių lygių kvalifikacijos. Susiejant LTKS su Europos kvalifikacijų sandara (EKS) nustatyta, kad LTKS 8 lygmenys tiesiogiai atitinka EKS 8 lygmenis.

Bendrasis mokymo programos apibūdinimas

Pagal šią mokymo programą rengiami būsimieji profesinių standartų rengėjai gaus teorinių žinių apie ūkio sektorius ir veiklos sritis, kvalifikacijų projektavimą, kvalifikacijų tyrimus, profesinio standarto struktūrą ir turinį, standarto rengimo etapus. Mokymo programa padeda įgyti kompetencijas ir gebėjimus, reikalingus atliekant sektoriaus analizę, kvalifikacijų tyrimus, veiklos procesų tyrimus, funkcinę analizę, naudojantis įvairiais tyrimo metodais – interviu, apklausa, fokusuota apklausa, dokumentų analize, veiklos analize, stebėjimu. Mokymo išdavoje besimokantieji yra įgalinami mokėti sudaryti kvalifikacijas, jas identifikuoti ir parengti kvalifikacijų aprašus, priskirti kvalifikacijas LTKS ir EKS lygmenims ir jas tinkamai koduoti.

Baigę mokymo programą, profesinio standarto rengėjai turi žinoti:

1. Standarto struktūrą, kurią sudaro standarto rekvizitai ir standarto turinys. Standarto rekvizitai yra standarto pavadinimas, nurodant ūkio sektorių ir standarto valstybinis kodas. Standarto turinį sudaro 3 dalys – įvadas, kvalifikacijų sąrašas, kvalifikacijų aprašai, kuriuose pateikiama:
 - 1.1. ūkio sektoriaus apibrėžimas pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių;
 - 1.2. pagrindinės ūkio sektoriaus veiklos sritys;

- 1.3. svarbiausios ūkio sektoriaus kvalifikacijos, priskirtos kvalifikacijų lygiams pagal Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašą bei nurodytu atitikmeniu pagal Europos kvalifikacijų sandarą;
 - 1.4. svarbiausių ūkio sektoriaus kvalifikacijų aprašai. Kvalifikacijos aprašą sudaro trumpas kvalifikacijos apibūdinimas (darbo sąlygos, darbo įrankiai, priemonės, prietaisai, įrenginiai, technologijos, ypatingi reikalavimai sveikatai, papildoma informacija), kompetencijos ir jų ribos, bendrieji gebėjimai, reikalavimai turimam išsilavinimui (profesinei patirčiai), rekomenduojama mokymo trukmė kvalifikacijai įgyti, kvalifikacijos vertinimo kriterijai ir metodai.
2. Kvalifikacijų tyrimo ir profesinio standarto kūrimo etapas, kuriuos sudaro:
 - 2.1. Tyrėjų grupių ir tyrimo plano sudarymas ir tyrėjų apmokymas.
 - 2.2. Sektoriaus (tyrimo lauko) analizė,
 - 2.3. Tyrime dalyvausiančių įmonių atranka ir pasirengimas tyrimui.
 - 2.4. Dokumentų analizė.
 - 2.5. Empirinis tyrimas – apklausa atrinktoje įmonėje.
 - 2.6. Profesinės veiklos tyrimo duomenų susistemimas.
 - 2.7. Profesinių standartų suderinimas ir aprobavimas.
 - 2.8. Profesinių standartų įteisinimas.
 - 2.9. Patvirtintų profesinių standartų periodinis vertinimas.
 3. Kvalifikacijų projektavimo sampratą ir turinį, tikslus ir uždavinius, kvalifikacijų projektavimo principus ir procesus, kvalifikacijų projektavimo objektus, terminų *kvalifikacija, kvalifikacijos modulis, kompetencija, sektorius, sektorinė ir tarpsektorinė kvalifikacija* išaiškinimus (apibrėžimus).

Baigę mokymo programą, profesinio standarto rengėjai turi įgyti šias kompetencijas ir gebėti:

1. Atlikti sektoriaus (tyrimo lauko) analizę: identifikuoti sektoriaus apimtį ir struktūrą, sektoriui būdingų profesijų ir profesinių veiklas, tikslinti sektoriui būdingų profesinių veiklų sąrašą, identifikuoti veiklos sritims būdingas profesines veiklas ir nustatyti jų tyrimo etapus.
2. Atlikti kvalifikacijų tyrimą ūkio sektoriuose. Gebėti naudotis įvairiais tyrimo metodais – interviu, dokumentų analize, inovacijų ir prognozių analize, veiklos analize.
3. Atlikti veiklos proceso tyrimą ir funkcinės analizės būdu nustatyti profesinės veiklos uždavinius ir jiems atlikti reikalingas kompetencijas. Atrinkti tyrime dalyvaujančias įmones, atrinkti funkciniai analizei reikalingus apklausti darbuotojus, parengti veiklos funkcinės analizės interviu klausimynus, atlikti darbo vietos analizę. Apdoroti interviu

būdu atliktos veiklos funkcinės analizės duomenis ir juos apibendrinti. Gebėti naudotis tyrimo metodais – veiklos atlikimo stebėjimu, interviu apklausiant veiklų atlikėją darbo vietoje, fokusuotų grupių apklausa.

4. Mokėti sudaryti kvalifikacijų modulius ir jų pagrindu kvalifikacijas ir parengti kvalifikacijos aprašus.
5. Priskirti kvalifikacijas sektoriams, identifikuoti tarpsektorines kvalifikacijas.
6. Priskirti kvalifikacijas LTKS ir EKS lygmenims.
7. Koduoti kvalifikacijas.

Kvalifikaciniai reikalavimai profesinio standarto rengėjams

1. *Praktinė profesinė patirtis tiriamos profesinės veiklos srityje arba atitinkamos srities specialistų profesinio rengimo patirtis.* Profesinių standartų rengėjai – ekspertai turi turėti aukščiausią profesinę kvalifikaciją (kvalifikacinę kategoriją ar pan.) atitinkamoje sektoriaus veiklos srityje ir turėtų ne mažesnę kaip 3 metų darbo patirtį.
2. *Sektoriaus technologijų plėtros tendencijų išmanymas.*
3. *Pageidautina patirtis veiklos tyrimų atlikimo arba mokymo programų rengimo srityje.* Atliekdami tyrimus, ekspertai turės remtis profesinės veiklos ir atitinkamoje srityje dirbančių specialistų teikiama informacija, todėl būtinos kompetencijos analizuoti, apibendrinti ir kūrybiškai interpretuoti informaciją, apibrėžti ir formuluoti į profesinius standartus įrašomas kompetencijas, kvalifikacijos modulius.

2 MODULIS „TYRIMO ATLIKIMAS“

TYRIMO ATLIKIMAS: PROFESINĖS VEIKLOS ANALIZĖS ETAPAS

Modulio tikslai:

1. Supažindinti su profesinės veiklos tyrimo modeliu, jo tikslais, uždaviniais ir svarba rengiamam Profesiniam standartui.
2. Supažindinti su Profesinės veiklos analizės etapais.
3. Padėti įgyti įgūdžių praktiškai analizuojant profesines veiklas ir apibendrinant informaciją.

Modulio teorinės dalies temos:

1. Profesinės veiklos tyrimų paskirtis ir svarba rengiant profesinius standartus.

2. Profesinės veiklos tyrimų metodikos, Profesinio standarto metodikoje patvirtintas modelis ir jo charakteristikos.
3. Profesinės veiklos analizės etapai.
4. Profesinės veiklos analizės etapas: Tyrėjų grupių ir tyrimo plano sudarymas ir tyrėjų apmokymas.
 - 4.1. *Tyrėjų grupės sudarymas.*
 - 4.2. *Profesinės veiklos analizės plano sudarymas.*
 - 4.3. *Tyrėjų grupės apmokymas.*
5. Profesinės veiklos analizės etapas: Sektoriaus (tyrimo lauko) analizė.
6. Profesinės veiklos analizės etapas: Tyrime dalyvausančių įmonių atranka ir pasirengimas tyrimui.
 - 6.1. *Tyrimo dalyvausančių įmonių atranka, įmonių atrankos kriterijai.*
 - 6.2. *Parengiamasis darbas su įmonėmis; įgaliotų ir kontaktinių asmenų numatymas.*
7. Profesinės veiklos analizės etapas: Dokumentų analizė.
8. Profesinės veiklos analizės etapas: Empirinio tyrimo atlikimas – apklausa atrinktose įmonėse.
 - 8.1. *Rekomendacijos klausimynui*
 - 8.2. *Profesinės veiklos analizės duomenų lentelė.*
 - 8.3. *Kompetencijų katalogai.*
9. Profesinės veiklos analizės rezultatų panaudojimas formuojant kvalifikacijos modulius ir kvalifikacijas.

Modulio praktinių užsiėmimų užduotys:

1. Tyrėjų grupių ir tyrimo plano sudarymas pagal Metodikos reikalavimus.
 - 1.1. *Tyrėjų grupės sudarymas.*
 - 1.2. *Profesinės veiklos analizės plano sudarymas.*
2. Sektoriaus (tyrimo lauko) analizės atlikimas pagal Metodikos reikalavimus.
 - 2.1. *Identifikavimas sektoriaus, subsektorių, profesijų grupių ir pogrupių, profesijų. Tyrimų lauko identifikavimas panaudojant Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių <http://www.stat.gov.lt/uploads/klasifik/EVRK/EVRKred2.htm>; Profesinės veiklos tyrimų lauko identifikavimas panaudojant Lietuvos profesijų klasifikatorių http://www.ukmin.lt/web/lt/verslo_aplinka/zmogiskuju_istekliu_pletra/627.*
 - 2.2. *Parengimas glaustos informacijos apie profesinės veiklos aplinką bei kontekstą (sektoriaus ekonominės padėties ypatumus, užimtumo situaciją, technologinę raidą ir kt.).*

3. Tyrime dalyvausančių įmonių atranka ir pasirengimas tyrimui.

3.1. *Tyrime dalyvausančių įmonių atranka pagal įmonių atrankos kriterijus.*

3.2. *Parengiamasis darbas su įmonėmis; įgaliotų ir kontaktinių asmenų numatymas ir parengiamasis darbas su jais.*

4. Dokumentų analizė.

Pagrindiniai informacijos šaltiniai ir dokumentai, kuriuos naudojant surenkama informacija: Lietuvos įmonių ir įstaigų darbuotojų pareigybių aprašymai, Lietuvos profesinio rengimo standartai, kitų šalių profesiniai standartai.

5. Profesinės veiklos analizės etapas: Empirinio tyrimo atlikimas – apklausa atrinktose įmonėse.

5.1. *Klausimyno sudarymas*

5.2. *Profesinės veiklos analizės duomenų lentelės pildymas.*

5.3. *Kompetencijų katalogų sudarymas.*

3 MODULIS „PROFESINIŲ STANDARTŲ PARENGIMAS NAUDOJANT VEIKLOS TYRIMŲ DUOMENIS“

Šis modulis yra skirtas mokymams, kurių metu suteikiamos žinios ir gebėjimai, kaip naudojantis atliktų veiklos tyrimų duomenimis sudaryti kvalifikacijų modulius ir kvalifikacijas.

Baigę šį modulį, besimokantieji supras kvalifikacijų vienetų ir kvalifikacijų sudarymo principus, būdus ir eigą, mokės sudaryti kvalifikacijų vienetus, kvalifikacijas ir parengti kvalifikacijų aprašus.

Modulio tikslai:

1. Susipažinti su profesinio standarto struktūra ir turiniu.
2. Įgyti įgūdžių, kurie yra reikalingi sudaryti kvalifikacijų vienetus ir kvalifikacijas iš profesinės veiklos tyrimų metu surinktų duomenų.
3. Įgyti žinių ir įgūdžių, reikalingų parengti kvalifikacijų aprašus ir sudaryti profesinius standartus.

Modulio teorinės dalies temos:

1. Profesinio standarto struktūra ir turinys.
2. Kvalifikacijų vienetų ir kvalifikacijų sudarymo principai ir metodai:

- Kvalifikacijų, priskiriamų I-V-ajam Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenims sudarymo ypatumai ir metodai.
 - Kvalifikacijų, priskiriamų VI-VIII-ajam Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenims sudarymo ypatumai ir metodai.
3. Kvalifikacijų vienetų ir kvalifikacijų priskyrimas Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygiams: principai ir metodai.
 4. Sudarytų kvalifikacijų priskyrimas sektoriams, tarpsektorinių kvalifikacijų identifikavimas ir aprašymas profesiniame standarte.
 5. Kvalifikacijų vienetų ir kvalifikacijų kodavimas.

Modulio praktinių užsiėmimų užduotys:

1. Naudojantis surinktais profesinės veiklos tyrimo duomenimis (kompetencijų aprašais) ir taikant fokusuotų grupių darbo metodą, sudaryti kvalifikacijų vienetus, grupuojant tyrimo metu nustatytas kompetencijas pagal veiklos procesus.
2. Taikant geriausio tinkamumo principą, įvertinti sudarytų kvalifikacijų vienetų atitikimą LTKS lygiams.
3. Įvertinant sektoriaus metu surinktą informaciją apie kvalifikacijų poreikius, iš ankstesniame etape parengtų kvalifikacijų vienetų sudaryti kvalifikacijas.
4. Taikant geriausio tinkamumo principą, nustatyti sudarytų kvalifikacijų atitikimą Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygiams.
5. Įvertinti sudarytų kvalifikacijų priskyrimą sektoriui, identifikuojant galimas tarpsektorines kvalifikacijas.
6. Vadovaujantis profesinio standarto rengimo metodika, nurodyti kvalifikacijų vienetų ir kvalifikacijų kodus.

MOKYMŲ PABAIGA

Išklausę modulius ir dalyvavę pratybose klausytojai laiko testą ir atlieka praktinę užduotį.

Neformaliojo mokymą programą baigę asmenys (sėkmingai išlaikiusieji testą) gauna pažymėjimą, kuriame nurodoma kokias kompetencijas, gebėjimus jie įgijo mokymo metu.

MOKYMO PROGRAMOS ŠALTINIAI

1. Beresnevičiūtė V. Poviliūnas A., Žiliukaitė, R. Profesinės veiklos lauko tyrimo metodika. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012.
2. Gairės ir rekomendacijos dėl nacionalinių kvalifikacijų sistemų procesų įvairovės įtakos diegiant EKS, nacionalines kvalifikacijų sąrangas ir sektoriaus kvalifikacijų sąrangas., Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2012. Prieiga internete: <http://www.eqf-proqs.eu>.
3. Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija. Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2012.
4. Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologija: monografija. Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2008.
5. Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ir Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sandara. Vilnius: Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, 2012.
6. LR švietimo ir mokslo ministro 2010 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. V-1909 „Dėl Kvalifikacijų tvarkymo institucijos centrinio ir sektorinių profesinių komitetų uždavinių, funkcijų, komitetų sudarymo ir finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010 Nr. 130-6649).
7. LR švietimo ir mokslo ministro 2009 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-2047 „Dėl įgaliojimų tvarkyti kvalifikacijų sistemą suteikimo“ (Žin., 2009, Nr. 127 -5516).
8. LR Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. V-1909 „Dėl kvalifikacijų tvarkymo institucijos centrinio ir sektorinių profesinių komitetų uždavinių, funkcijų, komitetų sudarymo ir finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010 Nr. Nr.130-6649).
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. spalio 7 d. įsakymu Nr. V-1691/A1-470 „Dėl profesinio standarto struktūros, jo rengimo, keitimo ir papildymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010 Nr. 121-6191).
10. Atnaujinta profesinio standarto rengimo metodika. Vilnius: Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, 2012.